

Resultaten van controles in 2015 op Nederlandse derogatiebedrijven en trends in de veehouderij.

Ministerie van Infrastructuur en Milieu (IM)
Ministerie van Economische Zaken (EZ)
→ Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RVO.nl)
→ Nederlandse Voedsel- en Waren Autoriteit (NVWA)

Den Haag, 28 juni 2016

Samenvatting

In dit rapport worden de administratieve en fysieke controles beschreven die zijn uitgevoerd op bedrijven die in 2014 en 2015 individuele derogatie van de Nitraatrichtlijn (91/676/EEG) hebben aangevraagd. In 2006, het eerste jaar dat Nederland derogatie had gekregen, hebben 25.415 bedrijven een individuele derogatie aangevraagd om 250 kg stikstof uit dierlijke mest per hectare te mogen gebruiken. In 2015 was dit aantal ten opzichte van 2006 gedaald tot 19.812. Vergeleken met 2014 is dit een toename 2,3%. Eind 2015 waren bijna alle derogatiebedrijven administratief gecontroleerd op naleving van de voorwaarde dat minimaal 80% van hun landbouwgrond uit grasland moet bestaan.

Aanvragers van individuele derogatie zijn verplicht om gedetailleerde informatie aan het Ministerie van Economische Zaken voor te leggen, zodat gecontroleerd kan worden of zij zich houden aan de voorwaarden, zoals de derogatienorm (250 dan wel 230 kg N/ha), de stikstof- en fosfaatnormen, en het verbod op het gebruik van fosfaat uit kunstmest. Momenteel worden de data met betrekking tot derogaties in 2015 verzameld, en dit zal in de zomer van 2016 worden afgerond. Details over naleving door derogatiebedrijven in 2015 worden dus gepubliceerd in het rapport van juni 2017.

In 2015 heeft Nederland administratieve controles uitgevoerd op alle 19.812 bedrijven die zich hebben aangemeld voor derogatie. Alle 19.367 bedrijven die in 2014 gebruik maakten van een derogatie zijn administratief gecontroleerd op toepassing van de gebruiksnormen die in 2014 van toepassing zijn.

Op basis van deze administratieve controles heeft Nederland 278 aanvullende administratieve inspecties en 1600 inspecties ter plaatse uitgevoerd om te voldoen aan de verplichting om minimaal 5% van de derogatiebedrijven administratief te controleren op landgebruik, veebezetting en mestproductie, en minimaal 7% van de derogatiebedrijven ter plekke te inspecteren. In 2014 hebben 14 bedrijven een boete gekregen voor het niet voldoen aan de derogatievoorwaarden.

Inhoudsopgave

1. Inleiding	4
2. Administratieve controles	7
2.1. Beschikbare gegevens	7
2.2. Aanmeldingen	8
2.3. Gebruiksnormen	9
2.4. Dieren	11
2.5. Opgave mestproductie	11
3. Fysieke controles (7%-controle)	12
3.1. Samenvatting van resultaten van de uitgevoerde fysieke controles in 2015.....	12
3.3. Resultaten fysieke controles.....	14
3.3.1. Aselecte fysieke controles derogatievoorwaarden 2015	14
3.3.2. Aselecte steekproef derogatievoorwaarden en gebruiksnormen	14
3.3.3. Selecte controles derogatievoorwaarden 2015	15
3.3.4. Selecte controles derogatievoorwaarden en gebruiksnormen.....	15
Bijlage A: Kaarten	17
Bijlage B: Kengetallen.....	22
Varkens	26
Kippen	26
Vleeseenden en kalkoenen.....	26

1. Inleiding

De Nitraatrichtlijn verplicht lidstaten het stikstofgebruik via dierlijke mest te beperken tot maximaal 170 kg per hectare per jaar (EU, 1991¹). Een lidstaat kan de Europese Commissie vragen hier onder bepaalde voorwaarden van af te mogen wijken (derogatie). In december 2005 heeft de Europese Commissie aan Nederland een derogatiebeschikking afgegeven voor de periode 2006-2009 (EU, 2005)². De derogatiebeschikking is in februari 2010 verlengd tot en met december 2013³ en op 16 mei 2014 is opnieuw een derogatiebeschikking afgegeven voor de periode 1 januari 2014 tot en met 31 december 2017 (2014/291/EU)⁴. De beschikking bevat enkele aangepaste voorwaarden t.o.v. voorgaande jaren. De bedrijfsoppervlakte van derogatiebedrijven bestaat voor minimaal 80% uit grasland (was 70%), op de zand- en lössgronden is een derogatie van 230 kg stikstof per hectare van toepassing (was 250 kg stikstof uit dierlijke mest) en op de overige grondsoorten een derogatie van 250 kg stikstof uit dierlijke mest afkomstig van graasdieren.

De Nederlandse overheid is verplicht om uiteenlopende gegevens over de effecten van de derogatie te verzamelen en jaarlijks aan de Europese Commissie te rapporteren. In het voorliggende rapport wordt samen met de rapportage van RIVM 'Landbouwpraktijk en waterkwaliteit op landbouwbedrijven aangemeld voor derogatie in 2014'⁵ voldaan aan de volgende, conform de systematiek van de derogatiebeschikking gerapporteerd over deze verplichtingen:

Artikel 8 Monitoring

8.1 De bevoegde autoriteit maakt kaarten met de percentages graslandbedrijven, dieren en landbouwgrond die in elke gemeente onder een individuele derogatie vallen, en werkt deze kaarten jaarlijks bij.

Aan deze verplichting wordt voldaan in bijlage A.

8.2/3 Er wordt een monitoringnetwerk voor de bemonstering van bodemwater, waterlopen en ondiepe grondwaterlagen opgezet en onderhouden op plaatsen waar monitoring van de derogatie plaatsvindt. Het monitoringnetwerk, dat ten minste 300 bedrijven omvat waaraan een individuele derogatie is verleend, is representatief voor alle bodemtypen (klei-, veen-, zand-, en zandige lössbodems), bemestingspraktijken en

---

¹ Richtlijn 91/676/EEG van de Raad van 12 december 1991 inzake de bescherming van water tegen verontreiniging door nitraten uit agrarische bronnen. Publicatieblad Nr. L 375 van 31/12/1991 blz. 0001 – 0008. 31991L0676.

² Beschikking van de Commissie van 8 december 2005 tot verlening van een door Nederland gevraagde derogatie op grond van Richtlijn 91/676/EEG van de Raad inzake de bescherming van water tegen verontreiniging door nitraten uit agrarische bronnen. Publicatieblad van de Europese Unie, L324: 89-93 (10.12.2005).

³ Besluit van de Commissie van 5 februari 2010 tot wijziging van Beschikking 2005/880/EG tot verlening van een door Nederland gevraagde derogatie op grond van Richtlijn 91/676/EEG van de Raad inzake de bescherming van water tegen verontreiniging door nitraten uit agrarische bronnen (2010/65/EU), Publicatieblad van de Europese Unie, L 35/18 (6.2.2010).

⁴ Besluit van de Commissie van 16 mei 2014 tot verlening van een door Nederland gevraagd derogatie op grond van Richtlijn 91/676/EEG van de Raad inzake de bescherming van water tegen verontreiniging door nitraten uit agrarische bronnen (2014/291/EU), Publicatieblad van de Europese Unie, L 148/88 (20.5.2014).

⁵ RIVM Rapport 2016-0052 'Landbouwpraktijk en waterkwaliteit op landbouwbedrijven aangemeld voor derogatie in 2014'.

gewasrotaties. De samenstelling van het monitoringnetwerk blijft gedurende de toepassingstermijn van deze beschikking ongewijzigd.

Aan deze verplichting wordt voldaan in de hiervoor genoemde rapportage van het RIVM.

8.4 Onderzoek en continue nutriëntenanalyses leveren gegevens op over het plaatselijke bodemgebruik, de gewasrotaties en de landbouwpraktijken op de bedrijven waaraan een individuele derogatie is verleend. Die gegevens kunnen worden gebruikt voor op modellen gebaseerde berekeningen van de omvang van de nitraatuitspoeling en de fosforverliezen op percelen waar tot 230 kg of tot 250 kg stikstof per hectare per jaar via mest van graasdieren op of in de bodem wordt gebracht.

Aan deze verplichting wordt voldaan in de rapportage van het RIVM.

8.5 Ondiepe grondwaterlagen, bodemwater, drainagewater en waterlopen op landbouwbedrijven die van het monitoringnetwerk deel uitmaken, leveren gegevens over de nitraat- en fosforconcentratie in het water dat de wortelzone verlaat en in het grond- en oppervlaktewatersysteem terechtkomt.

Aan deze verplichting wordt voldaan in de rapportage van het RIVM.

8.6 In stroomgebieden met landbouw op zandbodems wordt de monitoring van de waterkwaliteit verscherpt.

Aan deze verplichting wordt voldaan in de rapportage van het RIVM.

Artikel 9 Controles

9.1 De bevoegde nationale autoriteit voert op alle bedrijven waaraan een individuele derogatie is verleend, administratieve controles uit om na te gaan of zij zich houden aan de maximumhoeveelheid van 230 kg of 250 kg stikstof per hectare per jaar uit mest van graasdieren op landbouwbedrijven met ten minste 80 % grasland, aan de gebruiksnormen voor de totale hoeveelheid stikstof en fosfaat en aan de voorwaarden inzake bodemgebruik. Als uit de controle door de nationale autoriteiten blijkt dat niet aan de voorwaarden van de artikelen 5 en 6 is voldaan, wordt de aanvrager daarvan in kennis gesteld. In dat geval wordt de aanvraag als afgewezen beschouwd.

9.2 Op basis van een risicobeoordeling en met een passende frequentie worden controles uitgevoerd waarbij rekening wordt gehouden met de resultaten van de controles in voorgaande jaren, de resultaten van de algemene aselechte controles van de wetgeving ter uitvoering van Richtlijn 91/676/EEG, en eventuele informatie die erop kan wijzen dat voorschriften niet worden nageleefd. Op ten minste 5% van de landbouwbedrijven waaraan een individuele derogatie is verleend, worden administratieve controles uitgevoerd van het bodemgebruik, de omvang van de veestapel en de mestproductie. Op ten minste 7% van de landbouwbedrijven waaraan uit hoofde van dit besluit een derogatie is verleend, wordt een controle in situ uitgevoerd om na te gaan of de voorwaarden van artikelen 5 en 6 van dit besluit worden nageleefd.'

9.3 Aan de bevoegde autoriteiten worden de nodige bevoegdheden en middelen toegekend om te controleren of een uit hoofde van dit besluit verleende derogatie wordt nageleefd.

De resultaten van deze controles worden gegeven in hoofdstuk 2 en 3 van deze rapportage.

Artikel 10 Rapportage

10.1 De bevoegde autoriteiten dienen elk jaar uiterlijk in maart een verslag bij Commissie in met de volgende informatie:

- a) gegevens over de bemesting op alle landbouwbedrijven waaraan een individuele derogatie is verleend, met inbegrip van informatie over het rendement en de bodemsoorten;*
- b) trends inzake de omvang van de veestapel voor elke categorie vee in Nederland en op bedrijven waaraan een derogatie is verleend;*
- c) trends inzake de nationale productie van dierlijke mest voor wat stikstof en fosfaat in dierlijke mest betreft;*
- d) een samenvatting van de resultaten van de controles in verband met de excretiecoëfficiënten voor varkens – en pluimveemest op nationaal niveau;*
- e) kaarten met de percentages landbouwbedrijven, dieren en landbouwgrond die in elke gemeente onder een individuele derogatie vallen, als bedoeld in artikel 8, lid 1;*
- f) de resultaten van de monitoring van de waterkwaliteit, met inbegrip van informatie over trends inzake de kwaliteit van grond- en oppervlaktewater en over het effect van de derogatie op de waterkwaliteit;*
- g) informatie over de nitraat- en fosforconcentratie in het water dat de wortelzone verlaat en in het grond- en oppervlaktewatersysteem terecht komt, als bedoeld in artikel 8, lid 5- en de resultaten van de verscherpte monitoring van de waterkwaliteit in stroomgebieden met landbouw op zandbodems, als bedoeld in artikel 8, lid 6;*
- h) de resultaten van het onderzoek naar het plaatselijke bodemgebruik, de gewasrotaties en de landbouwpraktijken en de resultaten van de op modellen gebaseerde berekeningen van de omvang van de nitraat- en fosforverliezen op landbouwbedrijven waaraan een individuele derogatie is verleend, als bedoeld in artikel 8, lid 4;*
- i) een evaluatie van de toepassing van de derogatievoorwaarden op basis van controles op bedrijfsniveau en informatie over landbouwbedrijven die zich niet aan de voorwaarden houden, op basis van de resultaten van de administratieve controles en de controle in situ, als bedoeld in artikel 9.*

De voorliggende rapportage geldt als dit gevraagde verslag voor gegevens over controles en overtredingen, de overige onderdelen worden gepresenteerd in het RIVM rapport (2015). Aan verplichting b, c en d wordt voldaan in bijlage B. De overige gevraagde gegevens zijn opgenomen in het RIVM rapport.

10.2 De ruimtelijke informatie in het verslag voldoet in voorkomend geval aan de bepalingen van Richtlijn 2007/2/EG. Nederland maakt bij het verzamelen van de nodige gegevens – waar nodig- gebruik van de informatie die is gegenereerd in het kader van het geïntegreerd beheers- en controlesysteem dat is ingesteld uit hoofde van titel V, hoofdstuk II, van Verordening (EU) nr. 1306/2013.

2. Administratieve controles

In artikel 9 van de derogatiebeschikking wordt ingegaan op de controles die moeten plaatsvinden op de derogatie bedrijven. De Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RVO.nl) voert de administratieve controle uit en de Nederlandse Voedsel- en Warenautoriteit (NVWA) voert de fysieke controle uit op de derogatie bedrijven (zie hoofdstuk 3). In dit hoofdstuk wordt ingegaan op de beschikbare gegevens en de resultaten van deze controles.

2.1. Beschikbare gegevens

RVO.nl haalt uit diverse bronnen verschillende gegevens die gebruikt worden bij de controle op de derogatiebedrijven. Zo moeten bedrijven uiterlijk op 15 mei van het lopende jaar opgeven welke percelen ze gebruiken en welke gewassen ze daarop telen dan wel gaan telen. Deze opgave vindt plaats met behulp van de Gecombineerde Data Inwinning (GDI). 95% van deze opgaves in 2015 gebeurde digitaal. De opgaven worden gebruikt voor de landbouwtelling, voor het mestbeleid, voor de GLB-inkomenstoelagen en voor andere beleidscomponenten van EZ.

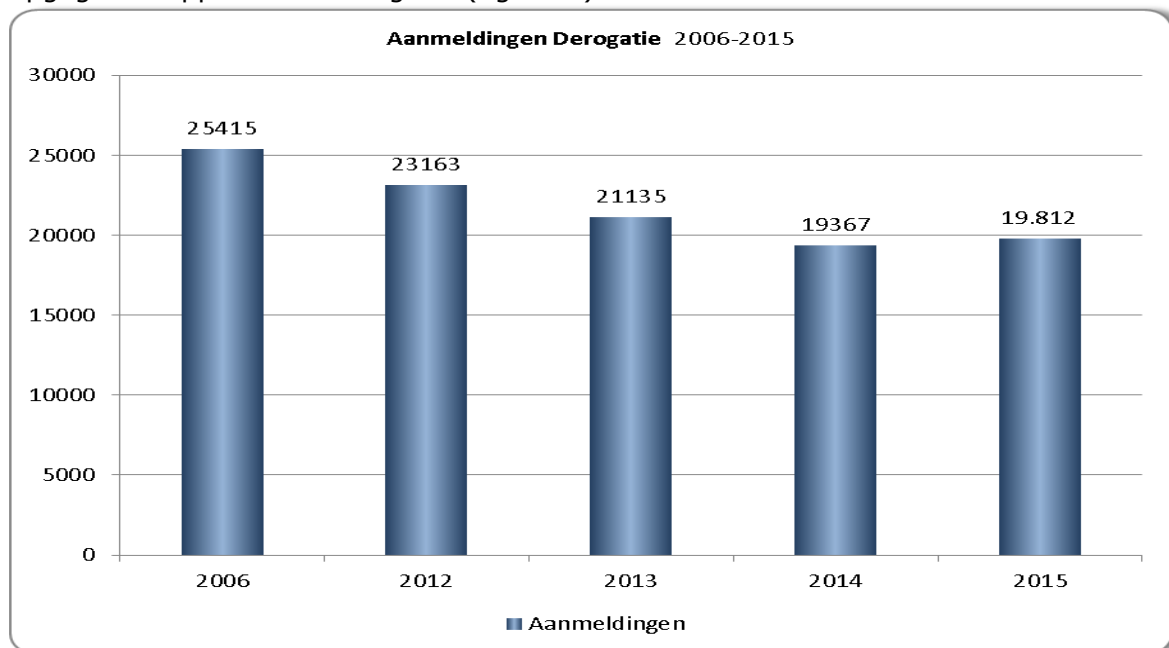
In 2015 zijn alle derogatiebedrijven voorafgaand aan het insturen van de opgave van de GDI gecontroleerd of het bedrijf aan de 80% graslandeis voldeed. Mocht het percentage onder de 80% liggen dan ziet het bedrijf direct dat het niet voldoet aan de derogatievoorwaarden en dat het bedrijf geen aanspraak mag maken op de ruime gebruiksnorm voor dierlijke mest. Gedurende het kalenderjaar 2015 hebben 191 bedrijven nogmaals een waarschuwing gekregen dat ze niet aan de voorwaarden voor derogatie voldeden en dus terug vielen naar de reguliere gebruiksnorm voor dierlijke mest van 170 kg stikstof.

Verder voert RVO.nl een administratieve controle uit op alle perceelsopgaven. De opgegeven oppervlakte met de GDI wordt getoetst aan een maximale oppervlakte van ieder topografisch perceel in het GBCS (Geïntegreerd Beheers- en Controle Systeem, IACS in het Engels). Het GBCS is in basis opgezet volgens de specificaties van de Europese Verordening 73/2009 en deze is verder uitgewerkt in de Europese Verordening 1122/2009.

Een andere belangrijke controle betreft de dubbelclaims: *twee of meer bedrijven geven op gebruiker te zijn van hetzelfde perceel*. Alle dubbelclaims worden onderzocht, totdat ze zijn opgelost. De perceelsopgaven en de resultaten van de controles worden verwerkt in een geo-register van RVO.nl. Dit geo-register is een basisregistratie van percelen en is een landelijk systeem van het Ministerie van EZ voor de registratie van het feitelijk gebruik van percelen landbouwgrond en natuurterrein. De gegevens uit register worden gebruikt voor meerdere regelingen van EZ. Zo worden ze gebruikt voor de uitvoering van het mestbeleid, maar ook voor de controle van (Europese) subsidieregelingen en voor de controle van deze regelingen door de NVWA.

2.2. Aanmeldingen

Bedrijven die in aanmerking willen komen voor een individuele derogatie moeten zich jaarlijks melden bij RVO.nl. Bedrijven dienen zich uiterlijk op 31 januari van jaar t aan te melden voor derogatie in jaar t . In verband met technische problemen bij RVO.nl is de aanmeldtermijn 2015 op 13 februari gesloten. In 2015 hebben 20.090 bedrijven zich aangemeld voor derogatie. Uiteindelijk zijn 19.812 bedrijven als derogatiebedrijf geregistreerd, na tijdige aanmelding en betaling van het verplichte tarief berekend bij de opgegeven oppervlakte categorie (figuur 1).

Figuur 1: aantal aanmeldingen derogatie 2006 – 2015.

Tabel 1 toont het aantal derogatiebedrijven afgezet tegen de oppervlakte landbouwgrond dat door de deelnemende bedrijven is opgegeven. Onder landbouwgrond wordt verstaan 'grond waarop daadwerkelijk enige vorm van landbouw op plaatsvindt' zoals bouw- en grasland.

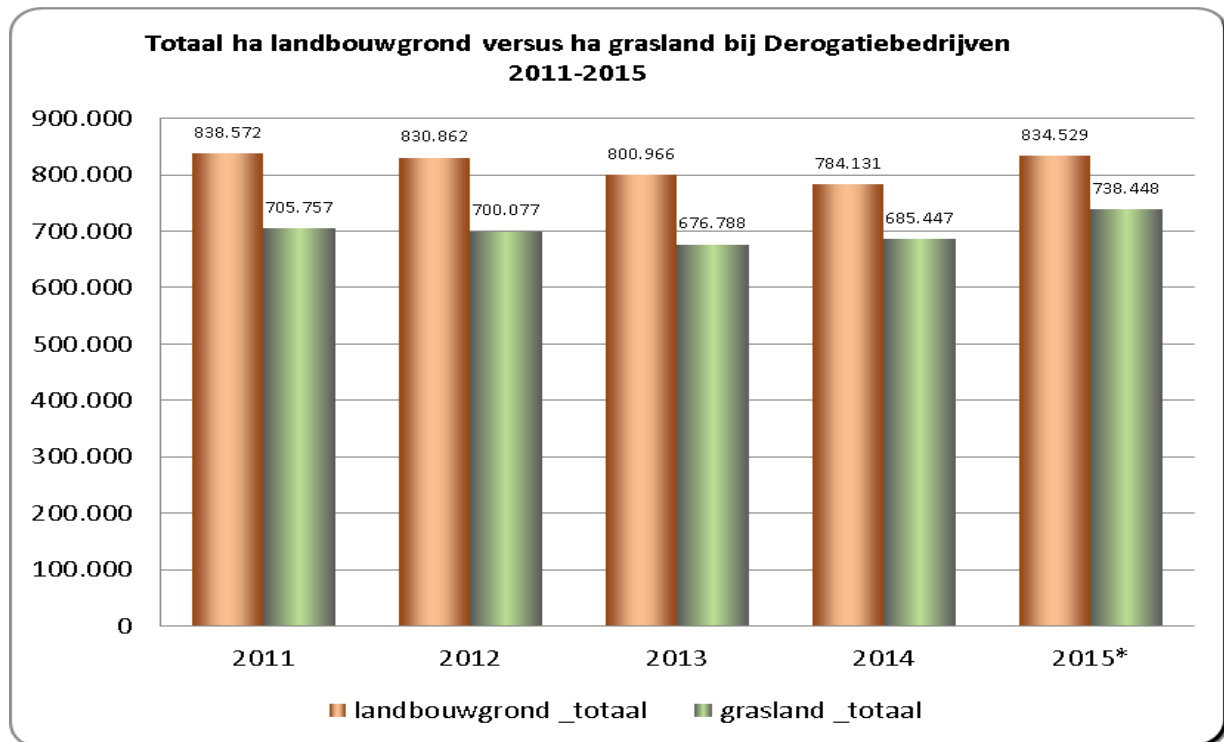
Jaar	Aanmeldingen (totaal*)	Verschil % huidig jaar t.o.v. voorgaand jaar	landbouw grond totaal ha
2006	25.415	Start jaar	
2012	23.163	-2,7%	830.862
2013	21.135	-8,8%	800.966
2014	19.367	-8,4%	784.131
2015*	19.812 ^{*1}	+2,3% ^{*1}	834.529 ^{*1}

*1 = dd 28-4-2016

Tabel 1: aantal deelnemende bedrijven met de daarbij opgegeven oppervlakte landbouwgrond.

In figuur 2 is de totale oppervlakte landbouwgrond op alle derogatiebedrijven weergegeven en het aandeel grasland. Er is een kleine stijging te zien van de totale oppervlakte landbouwgrond en grasland bij de derogatiebedrijven.

Figuur 2: Totaal aantal hectares landbouwgrond bij derogatiebedrijven t.o.v. het aandeel grasland bij derogatiebedrijven.

2.3. Gebruiksnormen

De controles op naleving van de gebruiksnormen door de derogatiebedrijven vinden plaats na afloop van een kalenderjaar en kunnen pas starten op het moment dat alle gegevens van de derogatiebedrijven geregistreerd zijn bij RVO.nl. Uiterlijk op 1 februari na afloop van een kalenderjaar worden de laatste gegevens ingestuurd naar RVO.nl. Dit zijn de zogenaamde 'aanvullende gegevens' waarin o.a. voorraden worden opgegeven door de derogatiebedrijven.

Controle gebruiksnormen 2014

Alle 19.367 derogatiebedrijven zijn gecontroleerd op de gebruiksnorm voor dierlijke mest over het kalenderjaar 2014. Deze controle vindt plaats *in* het kalenderjaar 2015. Van de 19.367 bedrijven zijn 278 bedrijven nader onderzocht op de gebruiksnorm dierlijk mest, stikstofgebruiksnorm, fosfaatgebruiksnorm en alle voorschriften.

Wanneer tijdens het administratieve onderzoek van RVO.nl geconstateerd wordt dat gebruiksnormen worden overschreden, worden deze bedrijven schriftelijk geïnformeerd over het voornemen tot opleggen van een boete voor overschrijding van een of meerdere gebruiksnormen. Bedrijven kunnen hierop reageren door informatie te verstrekken en/of een zienswijze te geven.

164 van de 278 nader onderzochte derogatiebedrijven hebben een aanvraag voor subsidie in het kader van het Gemeenschappelijk landbouwbeleid gedaan. Deze derogatiebedrijven zijn vanuit de Cross compliance gecontroleerd op overtredingen van de gebruiksnormen. Bij al deze 164 bedrijven die door RVO.nl zijn doorgerekend is geen overtreding van de gebruiksnormen 2014 geconstateerd en deze zijn daarom akkoord bevonden.

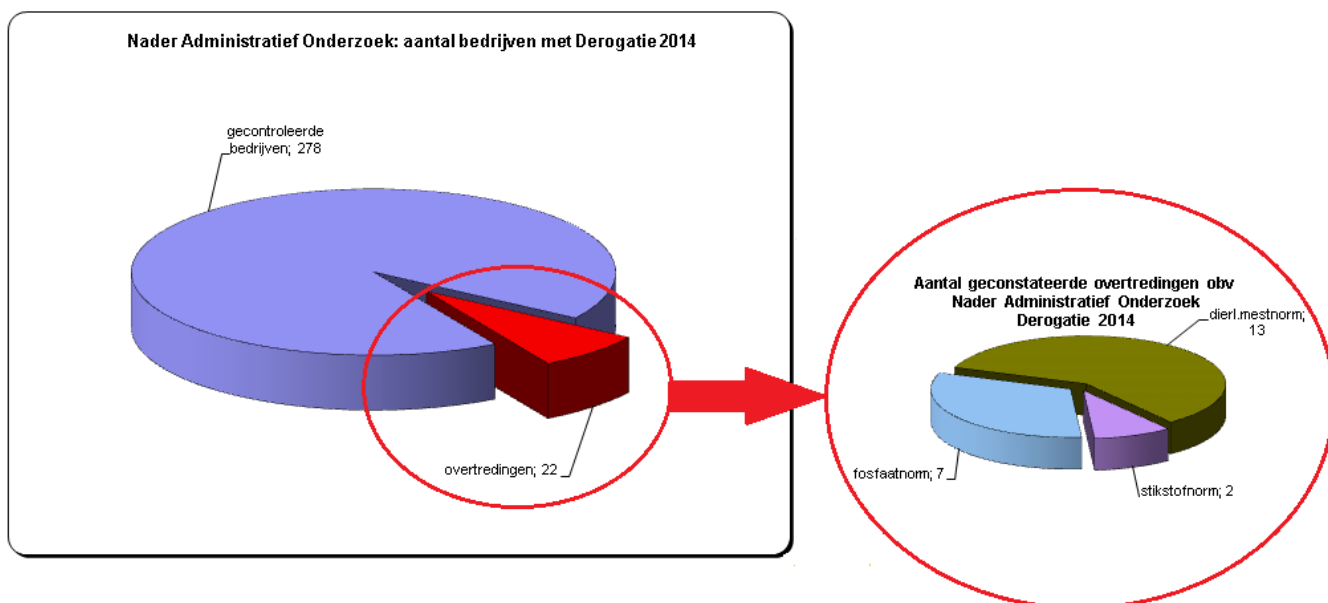
Bij 114 van de 278 bedrijven is nader onderzoek gedaan of daadwerkelijk een of meerdere gebruiksnorm(en) is overtreden. Voor 68 bedrijven is het onderzoek op dit moment nog niet afgerond. Hiervan zijn 42 bedrijven in onderzoek bij de NVWA en 26 bedrijven in onderzoek bij RVO.nl. De overige 46 bedrijven van de 114 hebben een afgeronde controle m.b.t. de gebruiksnormen 2014.

Van deze 46 bedrijven heeft RVO.nl 30 bedrijven in onderzoek gehad en de NVWA heeft 16 bedrijven in onderzoek gehad.

Van de 30 bedrijven die RVO.nl gecontroleerd heeft, is bij 10 bedrijven een voornemen voor het opleggen van een boete verzonden. Alle 10 bedrijven (100%) hebben gereageerd op dit voornemen en daardoor is 7 keer de boete ingetrokken en 3 keer de boete gematigd. Voor 20 bedrijven is afgezien van het opleggen van een boete na onderzoek.

De NVWA heeft 16 bedrijven na een fysieke controle overgedragen aan RVO.nl voor verdere administratieve afhandeling. Bij 3 bedrijven is er afgezien van het opleggen van een boete. Voor 13 bedrijven is een voornemen verzonden voor het opleggen van een boete over het derogatiejaar 2014. Door 10 van de 13 bedrijven (85%) is hierop gereageerd met een zienswijze. Voor 4 bedrijven met een zienswijze is de boete gematigd en voor 2 bedrijven is afgezien van het opleggen van een boete. Daarnaast is voor 6 bedrijven de boete gelijk gebleven en voor 1 bedrijf is de boete verhoogd.

Van alle in 2014 door RVO.nl en NVWA doorgerekende bedrijven is bij 14 bedrijven één of meer overtredingen geconstateerd. In totaal zijn er 22 overtredingen geconstateerd. Het is mogelijk dat een bedrijf zowel de gebruiksnorm dierlijk mest als de stikstofgebruiksnorm als de fosfaatgebruiksnorm heeft overtreden. De 22 overtredingen bestaan uit 13 overtredingen op de gebruiksnorm dierlijke mest, 2 overtredingen op de stikstofgebruiksnorm en 7 overtredingen op de fosfaatgebruiksnorm. Dit zijn definitieve overtredingen, dus na voornemen en eventuele zienswijze.

Figuur 3: aantal geconstateerde overtredingen o.b.v. administratief onderzoek 2014.

In totaal is aan de 23 bedrijven met een voornemen tot het opleggen van een boete een bedrijf van in totaal €362.491,= opgelegd (€185.327,= (NVWA) + €177.164,= (RVO.nl)). Na behandeling van zienswijzen op voornemens is in totaal €162.607,= aan definitieve boetes opgelegd.

Een relatie waarbij een overtreding op de gebruiksnormen is geconstateerd krijgt een hoger risicoprofiel. Hierdoor zal deze relatie bij het trekken van steekproeven meer kans hebben om in een (controle)steekproef naar voren te komen. Een derogatiebedrijf met een geconstateerde overtreding zal altijd ook in het daaropvolgende jaar worden gecontroleerd of het voldoet aan de geldende voorwaarden voor derogatie.

2.4. Dieren

De Identificatie & Registratie van runderen op derogatiebedrijven valt onder de verplichtingen van Europese Verordening 1760/2000 (voorheen 820/97). RVO.nl en NVWA voeren controles uit op de gegevens die bedrijven in dit kader indienen. De resultaten over 2015 zijn nog niet verzameld en gerapporteerd. De resultaten over 2014 zijn wel gerapporteerd. Aan het begin van de controle periode 2014 waren 35.427 bedrijven geregistreerd met totaal 4.106.454 gehouden runderen. In 2014 werden 1.220 bedrijven met in totaal 164.986 runderen gecontroleerd. Op 607 bedrijven werden gevallen vastgesteld met betrekking tot de niet naleving van Verordening 1760/2000. Op al deze bedrijven leidde dit tot sancties conform EU Verordening 494/98, zoals verplaatsingsbeperkingen en boetes (zie tabel 2).

	Aantal betrokken dieren	Aantal betrokken bedrijven
1. Beperking van de verplaatsing van afzonderlijke dieren*	4.636	805
2. Beperking van de verplaatsing van alle dieren op het bedrijf*	35.859	271
3. Vernietiging van dieren	0	0
Totaal	40.495	995

Tabel 2: Overeenkomstig Verordening (EG) nr. 494/98 van de Commissie opgelegde sancties.

* Er zit overlap tussen bedrijven en dieren bij de verschillende categorieën. Bijvoorbeeld, bedrijven met een verplaatsingsbeperking voor alle runderen op het bedrijf hebben altijd ook verplaatsingsbeperkingen voor afzonderlijke runderen en soms ook een afvoerverbod voor alle runderen op het bedrijf.

2.5. Opgave mestproductie

RVO.nl berekent de mestproductie bij graasdieren op basis van aantallen dieren en forfaits per dier. De controle op de mestproductie betekent in dit geval dus een controle op het aantal dieren. Deze controle is in hoofdstuk 2.4 beschreven.

3. Fysieke controles (7%-controle)

Op ten minste 7% van de bedrijven die zich aangemeld hebben voor de derogatie moeten fysieke controles uitgevoerd worden op de naleving van de derogatievoorwaarden. In 2015 hebben 19.812 bedrijven zich aangemeld. Dit zijn de bedrijven die zich tijdig hebben aangemeld en die het tarief betaald hebben. Dit betekent dat op ten minste 1390 bedrijven een fysieke controle op de derogatievoorwaarden moet worden uitgevoerd. Deze controles zijn uitgevoerd door de NVWA.

3.1. Samenvatting van resultaten van de uitgevoerde fysieke controles in 2015.

In 2015 zijn op 1600 bedrijven controles uitgevoerd die betrekking hadden op de voorwaarden voor derogatie. Bij deze controles zijn in een aantal gevallen meerdere kalenderjaren betrokken. Op 1400 bedrijven zijn de derogatievoorwaarden 2015 gecontroleerd, bij 534 bedrijven de derogatie 2014 en bij 121 bedrijven de derogatie 2013.

In dit hoofdstuk worden de resultaten uitgewerkt van de 1400 controles waarvan de controle in 2015 is gestart en inmiddels volledig is afgerond. Met betrekking tot de derogatievoorwaarden 2015 wordt opgemerkt dat in 2016 nog fysieke controles zullen plaatsvinden op de derogatievoorwaarden 2015. Het gaat hierbij om controles die uitgevoerd worden in samenhang met een controle op de gebruiksnormen 2015.

Op 411 bedrijven zijn één of meerdere afwijkingen vastgesteld met betrekking tot de derogatievoorwaarden. Zo werd op 379 bedrijven niet voldaan aan de derogatievoorwaarden 2015, op 95 bedrijven werd niet voldaan aan de derogatievoorwaarden 2014. Op 63 bedrijven was sprake van het niet voldoen aan de derogatievoorwaarden over twee kalenderjaren. Indien er een afwijking (zie 3.2. voor de voorwaarden derogatie) is geconstateerd, wordt door de NVWA een rapportage of een waarschuwingsbrief opgesteld. De waarschuwingsbrieven zijn door de NVWA verzonden naar de gecontroleerde. De waarschuwingen worden geregistreerd bij de NVWA en RVO.nl. Naar aanleiding van de 1400 inspecties zijn 311 waarschuwingsbrieven door de NVWA opgemaakt. Na hercontrole hebben 308 bedrijven van de 379 bedrijven fouten hersteld. 71 bedrijven (5%) voldeed wederom niet aan de voorwaarden, hiervan zijn rapporten verzonden naar RVO.nl.

3.2. Uitvoering van de fysieke controles

In de controles van de NVWA wordt aan de volgende onderwerpen aandacht besteed.

-Graasdierenmest

De stikstofgebruiksnorm van 230 kg N/ha c.q. 250 kg N/ha*⁶ geldt alleen voor graasdierenmest. Voor staldierenmest moet gerekend worden met de standaard gebruiksnorm van 170 kg N/ha. Tijdens de controle wordt aandacht besteed aan een juiste verantwoording.

-Eis ten minste 80 % grasland

In 2015 geldt op basis van de derogatiebeschikking minimaal 80 % van de tot het bedrijf behorende oppervlakte landbouwgrond moet in de periode van 15 mei - 15 september onafgebroken worden beteeld met gras dat is bestemd om te worden gebruikt als ruwvoer. Voor 2013 en eerdere jaren is dit percentage 70% op basis van de voorafgaande derogatie beschikking.

---

*⁶ Voor zand- en lössgronden gelegen in de provincie Overijssel, Gelderland, Utrecht, Noord-Brabant of Limburg bedraagt de norm 230 kg N per hectare per jaar. Voor de overige gebieden bedraagt de norm 250 kg N per hectare per jaar.

Deels ook fysiek wordt er, mede aan de hand van de kaart/schets en het schema behorend bij het bemestingsplan, beoordeeld en berekend of er daadwerkelijk voldoende gras wordt geteeld.

-Bemestingsplan

Bedrijven dienen vóór 1 februari een bemestingsplan op te stellen en wijzigingen hierin gedurende het lopende jaar door te voeren.

In het bemestingsplan moeten twee berekeningen opgenomen zijn:

- de landbouwkundige berekening (voorgenomen bemesting op basis van gewasbehoefte)
- de wettelijke berekening (toets of de voorgenomen bemesting past binnen de gebruiksnormen).

De elementen van het bemestingsplan vloeien direct voort uit de beschikking die Nederland heeft gekregen ten behoeve van de derogatie. Aspecten waaraan in de controle aandacht besteedt worden zijn (o.a.) het gemiddelde aantal dieren per diersoort, het huisvestingssysteem (drijfmest, vaste mest of een mix), de mestopslagcapaciteit, de productie van dierlijke mest (in kg stikstof en fosfaat), de geplande aan- en afvoer van dierlijke mest en een teeltschema dat aangeeft hoeveel hectare van welke gewassen op welke percelen wordt verbouwd.

-Grondbemonstering / bodemanalyse

Derogatiebedrijven moeten eens in de vier jaar de bodem (van de tot het bedrijf behorende oppervlakte landbouwgrond) laten analyseren op de waarde van de fosfaattoestand en de waarde van het stikstof leverende vermogen (NLV). De tijdigheid van bemonstering en analyse wordt met een deelwaarneming gecontroleerd, evenals de accreditatie van het geconsulteerde laboratorium, of er voldoende deelmonsters genomen zijn (per max. 5 ha moet één representatief mengmonster genomen worden) en de vereisten aan het analyserapport.

- Fosfaatkunstmest

Bedrijven die gebruik maken van de derogatie mogen geen fosfaatkunstmest gebruiken. Vanwege de late bekendmaking van de derogatievoorwaarden is er uitsluitend voor het jaar 2014 een voorziening getroffen voor bedrijven die al fosfaatkunstmest voor een bepaalde datum hebben gebruikt of hiervoor verplichtingen waren aangegaan in 2014. Als bedrijven deze voorziening niet hebben aangevraagd mogen zij geen fosfaatkunstmest hebben gebruikt. Dit is onder andere door aan de hand van de bedrijfsadministratie te controleren of er fosfaatkunstmest is aangekocht of aangevoerd na 15 mei en niet meer in voorraad is.

-Het verbod om de graszode te vernietigen (doodspuiten, frezen, spitten, ploegen etc.)

Hoewel overtredingen van dit verbod veelal alleen op heterdaad vastgesteld worden en het niet te verwachten is dat een dergelijke overtreding vastgesteld wordt tijdens een controle op de derogatievoorwaarden, kijkt de controleur tijdens het fysieke bedrijfsbezoek wel naar de percelen grasland van het bedrijf voor sporen die kunnen duiden op mogelijke vernietiging van de graszode.

-Vanggewas

De verplichting om op zand- en lössgronden na de oogst van maïs direct aansluitend gras, winterrogge, bladkool, bladrammenas, wintertarwe, wintergerst of triticale te telen. En deze gewassen niet voor 1 februari te vernietigen. Hierop wordt ieder najaar apart een controleactie ingezet.

Het niet voldoen aan één of meer van de derogatievoorwaarden leidt tot afwijzing van rechtswege van de aanmelding van derogatie. De uiteindelijke beslissing inzake een niet-akkoord controle wordt genomen door RVO.nl.

Daarnaast zijn een aantal van deze voorwaarden ook afzonderlijk nog beboetbaar of strafbaar gesteld.

- Ieder bedrijf dient zich te houden aan de administratieve verplichtingen Meststoffenwet, op straffe van een bestuurlijke boete. Voor de derogatiebedrijven zijn deze administratieve verplichtingen tevens een voorwaarde om gebruik te mogen maken van de derogatie.

- Ieder bedrijf dient zich ook te houden aan het verbod op het vernietigen van de graszode en de verplichting tot het telen van een vanggewas na de maïsteelt. Overtredingen worden strafrechtelijk afgedaan.

De controles die akkoord zijn worden niet doorgezet naar RVO.nl. Bij zaken waarbij een herstel mogelijk is, wordt de betrokkene in de gelegenheid gesteld om deze onvolkomenheid te herstellen voordat de derogatie komt te vervallen. Indien over een afgesloten kalenderjaar wordt geconstateerd dat niet voldaan is aan de derogatievoorwaarden dan wordt bij de controle op de gebruiksnormen uitgegaan van de norm van 170 kg N/ha uit dierlijke meststoffen en wordt op basis hiervan de hoogte van de sanctie vastgesteld.

3.3. Resultaten fysieke controles

De keuze voor de te controleren bedrijven is zowel select (621 controles) als aselekt (779 controles) tot stand gekomen. De bedrijven zijn, in samenspraak met de NVWA, m.n. geselecteerd door de afdeling Analyse, Selectie en Beschikbaar stellen (ASB) van RVO.nl. Hierna worden per selectie de resultaten van de uitgevoerde controles uitgewerkt.

3.3.1. Aselecte fysieke controles derogatievoorwaarden 2015

In 2015 zijn 456 bedrijven aselekt fysiek gecontroleerd op de naleving van de derogatievoorwaarden. Van deze 456 uitgevoerde fysieke controles zijn bij 123 bedrijven afwijkingen vastgesteld met betrekking tot de derogatievoorwaarden 2015. 7 bedrijven voldeden niet aan de 80% graslandeis, bij 83 bedrijven werd niet voldaan aan de voorwaarden van het bemestingsplan, op 64 bedrijven werd niet voldaan aan de grondbemonsteringsvoorwaarden en op 4 bedrijven niet aan de overige voorwaarden. De afwijkingen bij de overige voorwaarden hadden betrekking op huur grond, mestbemonstering en geen vanggewas.

3.3.2. Aselecte steekproef derogatievoorwaarden en gebruiksnormen

Door de afdeling ASB van RVO.nl zijn, in samenspraak met de NVWA, aselekt bedrijven aangeleverd die zich over 2 kalenderjaren (2014 en 2015) hebben aangemeld voor deelname aan de derogatie. Op deze bedrijven is een fysieke controle uitgevoerd op de naleving van de derogatievoorwaarden over het lopende jaar alsmede over de derogatievoorwaarden over het afgesloten kalenderjaar (2014) en de administratieve verplichtingen. Daarnaast werd op deze bedrijven een gebruiksnormen controle uitgevoerd over het afgesloten kalenderjaar (2014).

Bij deze steekproef zijn bij 323 bedrijven op de derogatievoorwaarden 2015 gecontroleerd en daarvan waren 103 bedrijven niet akkoord voor de derogatie 2014 en/of 2015.

Controle derogatievoorwaarden 2015

Op 85 bedrijven zijn een of meerdere afwijkingen vastgesteld m.b.t. derogatievoorwaarden 2015. Op 15 bedrijven is vastgesteld dat niet werd voldaan aan meerdere derogatievoorwaarden 2015. In totaal werd op 7 bedrijven niet voldaan aan de 80% graslandeis, op 52 bedrijven niet aan de grondbemonsteringsvoorwaarden en op 44 bedrijven niet aan de voorwaarden voor het bemestingsplan.

Controle derogatievoorwaarden 2014

Op 67 bedrijven is vastgesteld dat niet werd voldaan aan één of meerdere derogatievoorwaarden 2014. Hiervan werden op 16 bedrijven meerdere derogatievoorwaarden niet nageleefd. 4 keer werd niet voldaan aan de 80% graslandeis, 39 keer aan de eisen voor grondbemonstering, 2 keer aan het fosfaatkunstmestverbod. Bij 30 bedrijven werd niet voldaan aan de voorwaarden van het bemestingsplan en bij 10 bedrijven werd niet voldaan aan de overige voorwaarden. De overige voorwaarden hadden betrekking op de overschrijding van gebruiksnormen.

Controle gebruiksnorm 2014

Op 42 bedrijven is een afwijking vastgesteld met betrekking tot de gebruiksnormen 2014. Op 9 bedrijven werden de gebruiksnormen dierlijke mest, fosfaat en stikstof overschreden. Op 7 bedrijven werden de gebruiksnormen dierlijke mest en gebruiksnorm stikstof overschreden en op 10 bedrijven de normen dierlijke mest en fosfaat, op 12 bedrijven de gebruiksnorm dierlijke mest, op 2 bedrijven de gebruiksnorm fosfaat en tot slot werd op 2 bedrijven de gebruiksnorm stikstof overschreden.

3.3.3. Selecte controles derogatievoorwaarden 2015

De afdeling ASB van RVO.nl heeft selecties gemaakt specifiek gericht op bedrijven die zich voor 2015 hebben aangemeld voor de derogatie en die gelet op de analyseresultaten de gebruiksnormen 2014 vermoedelijk niet overschreden hebben. Er is een beperkt risico analyse uitgevoerd, waarbij rekening is gehouden met de ligging (zandgrond) van het bedrijf en het percentage grasland. Deze selectie bestond uit 542 bedrijven.

Van de 542 bedrijven zijn bij deze controles bij 150 bedrijven één of meer afwijkingen vastgesteld met betrekking tot de derogatievoorwaarden 2015. Op 86 bedrijven werden meerdere derogatievoorwaarden niet nageleefd. Op 10 bedrijven werd niet voldaan aan de 80% grasland eis, op 85 bedrijven was het bemestingsplan niet akkoord, 1 bedrijf voldeed niet aan het fosfaatkunstmestverbod en op 3 bedrijven werd niet voldaan aan overige voorwaarden van de derogatie. Deze hadden o.a. betrekking op het niet telen van een vanggewas.

3.3.4. Selecte controles derogatievoorwaarden en gebruiksnormen

De afdeling ASB van RVO.nl heeft selecties gemaakt specifiek gericht op bedrijven die vermoedelijk de gebruiksnormen hebben overschreden en die zich daarnaast hebben aangemeld voor derogatie. Voor een deel werden deze controles administratief door RVO.nl uitgevoerd. Een deel van deze controles werd door de NVWA fysiek gecontroleerd. Daarnaast zijn er ook bedrijven in controle genomen op basis van eigen informatie uit het controleveld en naar aanleiding van bevindingen in andere controles. Ook controleverzoeken van RVO.nl naar aanleiding van haar administratieve controles worden hieronder verantwoord.

NVWA controleerde deze bedrijven op zowel de derogatievoorwaarden als op de gebruiksnormen. Op de meeste bedrijven zijn de derogatievoorwaarden over twee kalenderjaren gecontroleerd en de gebruiksnormen over het afgesloten kalenderjaar (2014). Bij een bedrijf zijn de gebruiksnormen over twee afgesloten kalenderjaren gecontroleerd.

De select bestond uit 79 bedrijven die gecontroleerd zijn op de gebruiksnormen 2014 en de derogatievoorwaarden. Op 21 bedrijven van de 79 bedrijven is vastgesteld dat niet werd voldaan aan de derogatievoorwaarden 2015. Op 5 bedrijven werd niet voldaan aan meerdere derogatievoorwaarden. Op 13 bedrijven werd niet voldaan aan de

bemestingsplaneisen en op 13 bedrijven werd niet voldaan aan de grondbemonsteringsvoorwaarden.

Derogatievoorwaarden 2014

Op 28 bedrijven werd niet voldaan aan de derogatievoorwaarden 2014. Op 21 bedrijven werd niet voldaan aan de voorwaarden van het bemestingsplan, op 10 bedrijven werd niet voldaan aan de voorwaarden van de grondbemonstering, bij 6 bedrijven is aangegeven dat niet werd voldaan aan de overige voorwaarden. Dit had bij alle zes betrekking op overschrijding van de gebruiksnormen.

Op 24 bedrijven is een afwijking vastgesteld met betrekking tot de gebruiksnormen 2014. Hiervan was op 5 bedrijven zowel een overschrijding van de gebruiksnormen dierlijke mest, als van stikstof, als van fosfaat. Op 15 bedrijven zijn zowel de gebruiksnorm dierlijke mest als fosfaat overschreden. Op 1 bedrijf zijn de gebruiksnormen dierlijke mest en stikstof overschreden. Daarnaast is op 1 bedrijf de gebruiksnorm dierlijke mest overschreden en op 3 bedrijven de gebruiksnorm fosfaat.

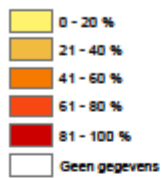
Bijlage A: Kaarten

- 8.1 *De bevoegde autoriteit maakt kaarten met de percentages graslandbedrijven, dieren en landbouwgrond die in elke gemeente onder een individuele derogatie vallen, en werkt deze jaarlijks bij.*

Derogatie 2016

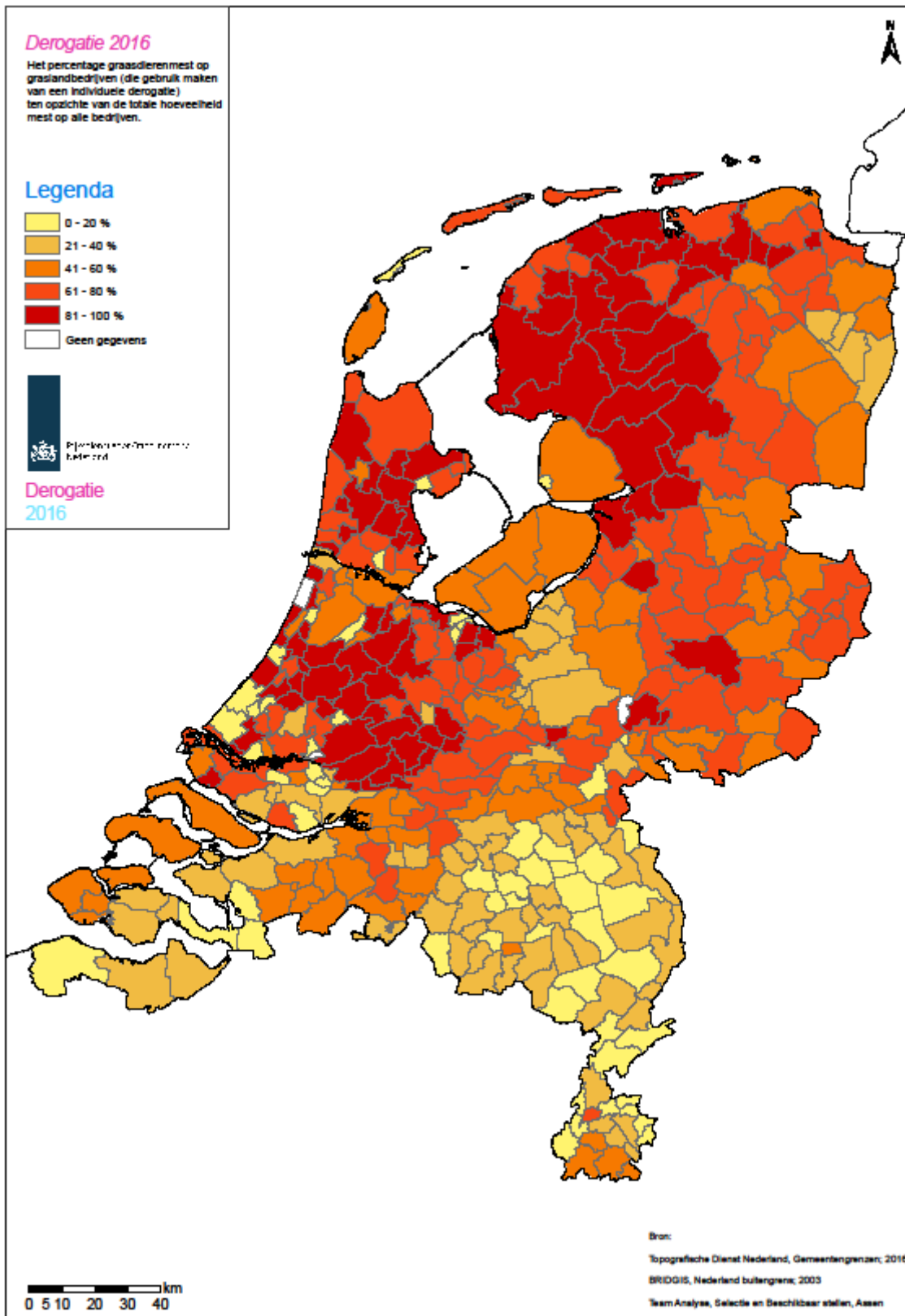
Het percentage grasdierenmest op
graslandbedrijven (die gebruik maken
van een individuele derogatie)
ten opzichte van de totale hoeveelheid
mest op alle bedrijven.

Legenda

Rijksoverheid
landbouw

Derogatie
2016

Bron:
Topografische Dienst Nederland, Gemeentengrenzen; 2016
BRIDGIS, Nederland buitengrens; 2003
Team Analyse, Selectie en Beschikbaar stellen, Assen

Derogatie 2016

Het percentage grasdiereenmest op graslandbedrijven (die gebruik maken van een individuele derogatie) ten opzichte van de totale hoeveelheid grasdiereenmest op alle bedrijven.

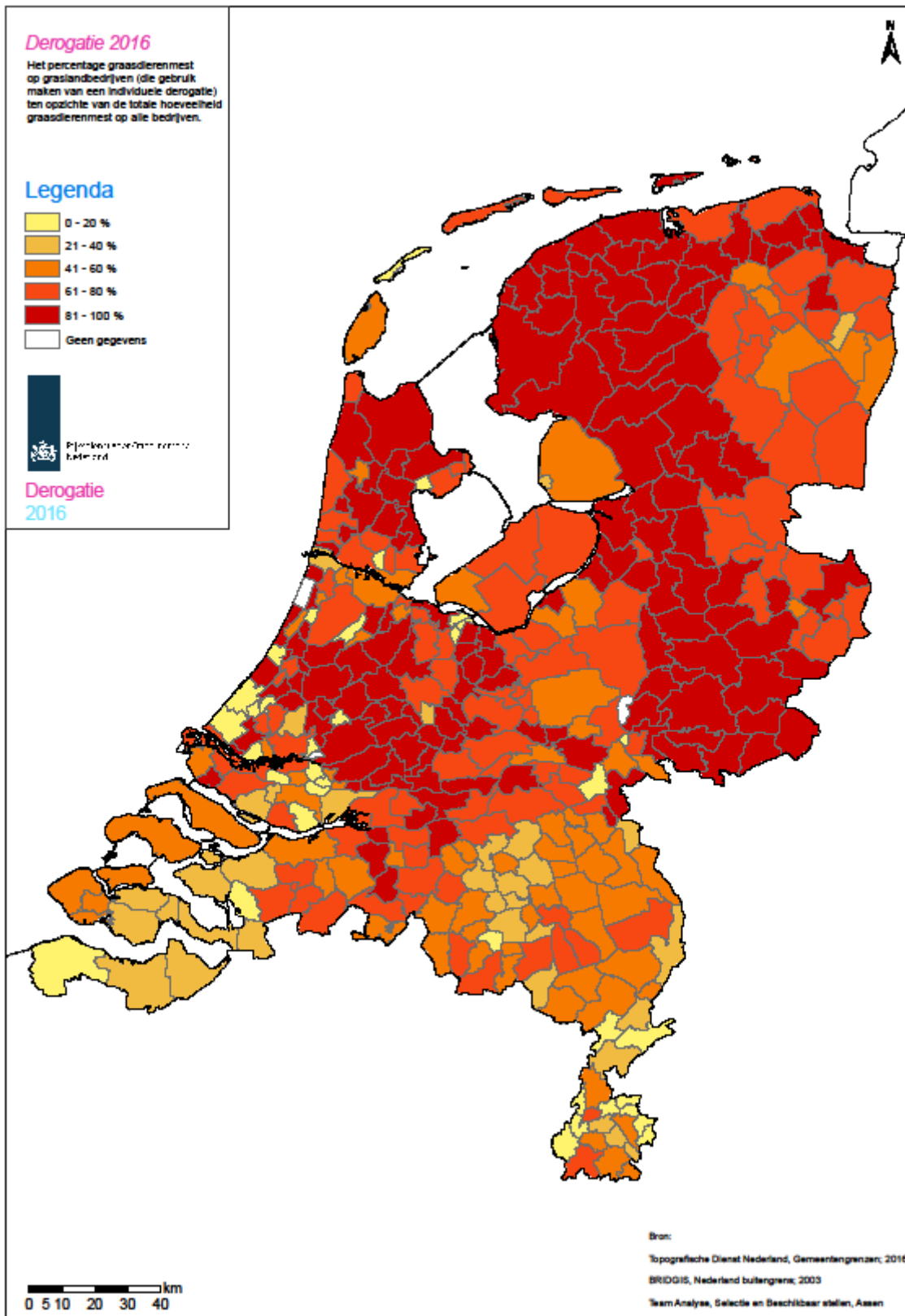
Legenda

- 0 - 20 %
- 21 - 40 %
- 41 - 60 %
- 61 - 80 %
- 81 - 100 %
- Geen gegevens

Rijksoverheid
Nederland

Derogatie
2016

Derogatie 2016

Het percentage landbouwgrond op graslandbedrijven (die gebruik maken van een individuele derogatie) ten opzichte van het totale areaal landbouwgrond op alle bedrijven.

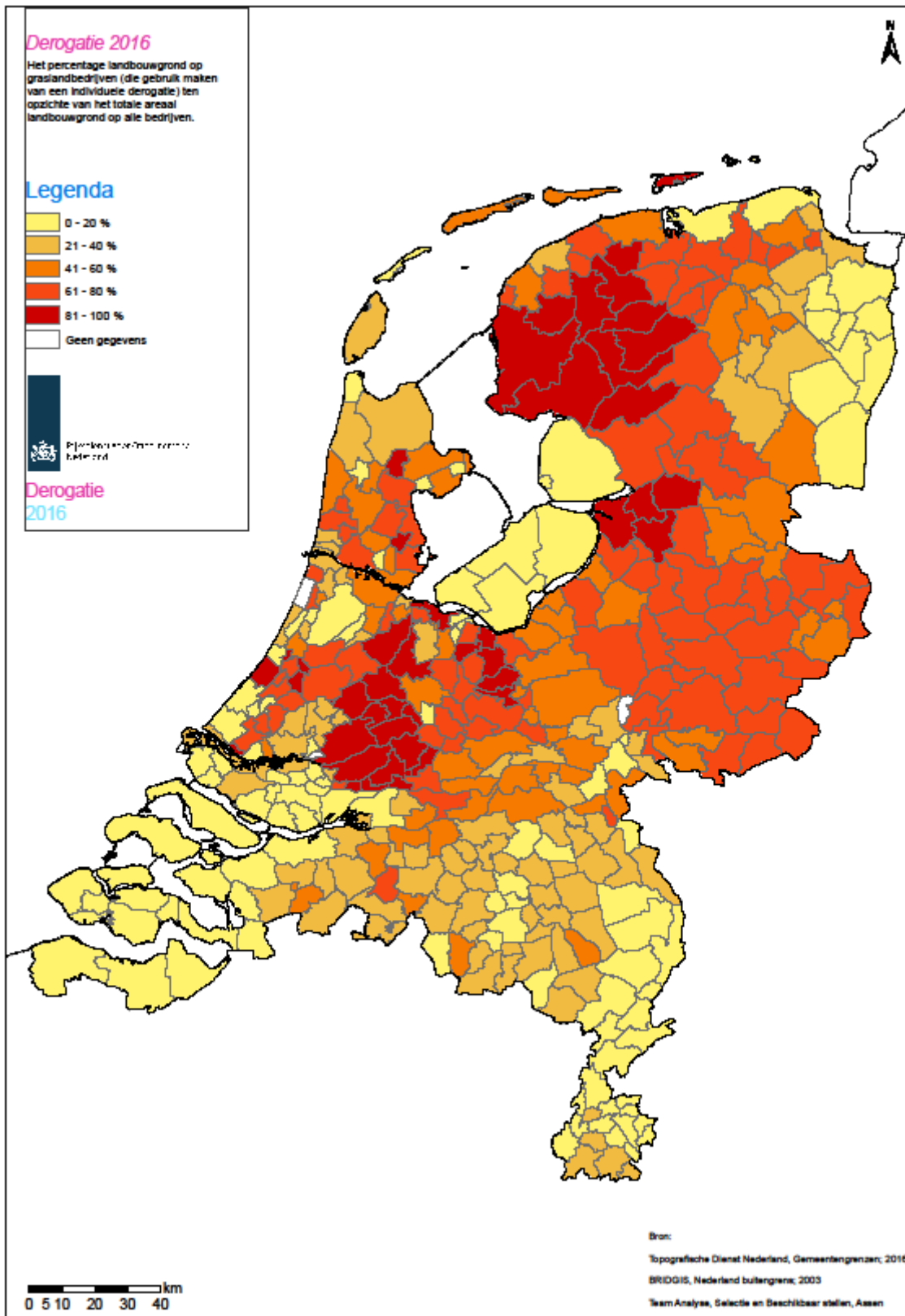
Legenda

- 0 - 20 %
- 21 - 40 %
- 41 - 60 %
- 61 - 80 %
- 81 - 100 %
- Geen gegevens

Rijksverantwoordelijke
landbouw

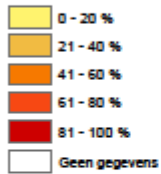
Derogatie
2016

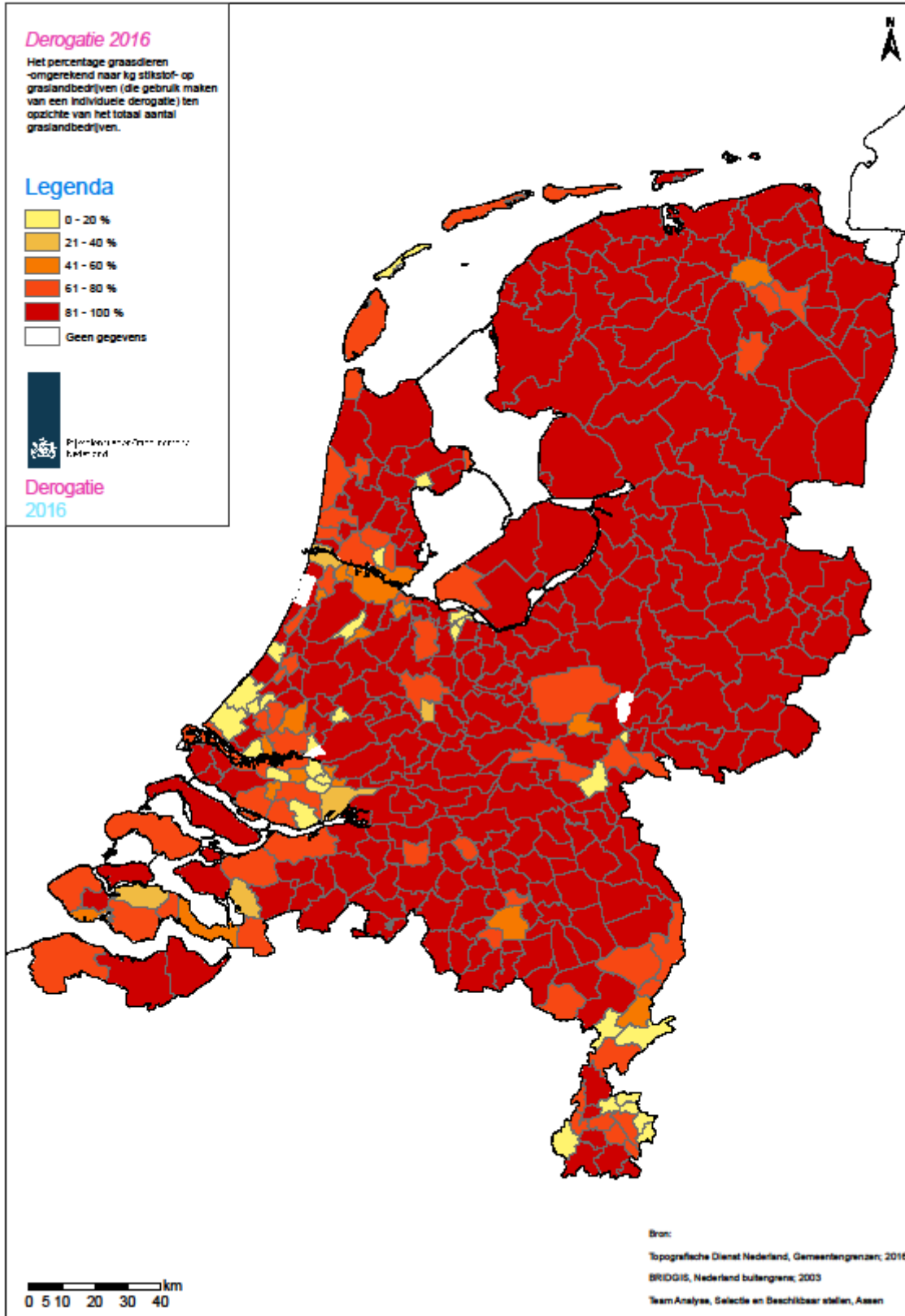
Derogatie 2016

Het percentage grasdielen omgerekend naar kg stikstof-op graslandbedrijven (die gebruik maken van een individuele derogatie) ten opzichte van het totaal aantal graslandbedrijven.

Legenda

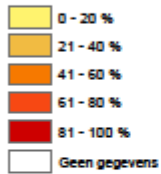
Derogatie
2016

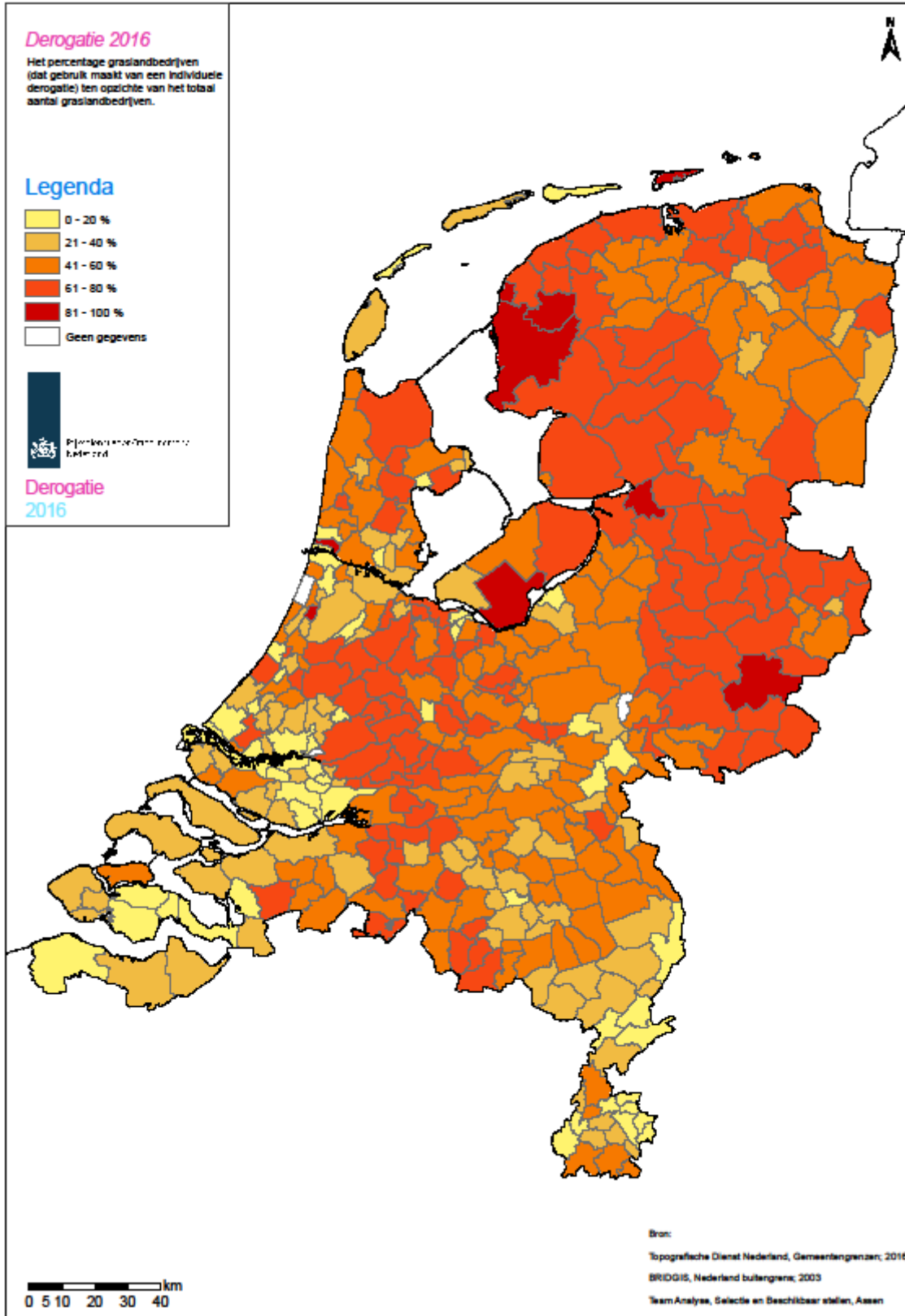
Derogatie 2016

Het percentage graslandbedrijven (dat gebruik maakt van een individuele derogatie) ten opzichte van het totaal aantal graslandbedrijven.

Legenda

Derogatie
2016

Bijlage B: Kengetallen

Artikel 10.1 De bevoegde autoriteiten dienen elk jaar uiterlijk in maart een verslag bij Commissie in met de volgende informatie:

- b) trends inzake de omvang van de veestapel voor elke categorie vee in Nederland en op bedrijven waaraan een derogatie is verleend;
- c) trends inzake de nationale productie van dierlijke mest voor wat stikstof en fosfaat in dierlijke mest betreft;
- d) een samenvatting van de resultaten van de controles in verband met de excretiecoëfficiënten voor varkens – en pluimveemest op nationaal niveau;

b. Trends in omvang veestapel

Tabel I geeft de omvang van de veestapel op landbouwbedrijven in Nederland weer, voor de periode 2002 t/m 2015. De getallen zijn gebaseerd op de landbouwtelling en geproduceerd door het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS).

Diergroep	2002	2006	2010	2011	2012	2013	2014	2015*
Melk- en fokvee	2.753.522	2.544.783	2.725.350	2.678.160	2.678.210	2.796.080	2.878.000	2.958.320
w.v. melk- en kalkkoeien	1.485.531	1.419.716	1.478.640	1.469.720	1.483.990	1.552.920	1.572.290	1.621.570
w.v. jongvee	1.253.859	1.116.867	1.238.960	1.200.850	1.187.630	1.243.160	1.305.710	1.336.750
Schapen	1.185.916	1.376.444	1.129.500	1.088.490	1.042.760	1.033.570	958.600	946.080
Geiten	254.891	309.614	352.830	380.350	396.730	412.550	431.420	469.760
Overige graasdieren	513.006	492.525	464.670	438.240	425.090	408.240	395.650	384.460
w.v. vlees- en weidevee	391.539	364.785	322.140	301.010	292.680	277.700	269.060	266.060
w.v. paarden en pony's	121.467	127.740	142.530	137.230	132.410	130.540	126.590	118.400
Varkens	11.647.677	11.355.967	12.254.970	12.429.140	12.233.650	12.212.300	12.238.120	12.602.870
w.v. vleesvarkens	5.591.044	5.475.689	5.904.170	5.905.010	5.873.910	5.754.050	5.657.190	5.803.680
Pluimvee	103.650.604	94.335.094	103.621.300	99.242.900	97.095.100	99.428.100	104.737.800	108.605.700
w.v. kippen	101.051.852	91.782.259	101.247.700	96.918.600	95.273.300	97.719.300	103.038.500	106.760.800
w.v. slachteenden	852.420	1.043.349	1.087.000	1.015.800	915.800	810.400	852.900	932.200
w.v. kalkoenen	1.450.590	1.139.840	1.036.300	990.300	826.800	840.800	793.900	863.000
w.v. overig pluimvee	295.742	369.646	250.300	318.200	79.200	57.600	52.500	49.700
Vleeskalveren	713.333	843.725	927.700	906.180	908.370	925.440	921.280	909.230
Overige staldieren	994.635	1.027.953	1.262.600	1.279.600	1.358.200	1.342.200	1.323.600	1.404.100
w.v. konijnen	370.872	323.507	298.800	301.800	326.900	311.000	320.700	381.100
w.v. edelpelsdieren	623.763	704.446	963.800	977.800	1.031.300	1.031.200	1.002.900	1.023.000

*M.i.v. 2013 andere brongegevens uit CBS tabel "Landbouw; gewassen, dieren, grondgebruik en arbeid op nationaal niveau" gebruikt omdat de gebruikelijke brongegevens niet meer worden opgeleverd.

Tabel I: Trends in omvang van de veestapel 2002-2015 (Bron CBS; definitieve cijfers).

c. Trends in nationale mestproductie

Tabel II bevat cijfers over de nationale mestproductie. Achtereenvolgens in termen van kilogrammen mest, stikstof en fosfaat. Het betreft de uitscheiding onder de staart. Er is dus niet gecorrigeerd voor stikstofverliezen die plaatsvinden in de stal en in de opslag.

Mestproductie (miljoen kg)	2002	2006	2010	2011	2012	2013	2014	2015*
Melk- en fokvee	47.984	46.470	49.385	49.062	49.199	51.395	52.429	54.150
Schape en geiten	1.553	1.737	1.706	1.674	1.699	1.719	1.710	1.709
Overige graasdieren ¹	5.048	4.757	4.452	4.200	4.043	3.787	3.673	3.579
Varkens	12.272	11.787	11.841	11.821	11.571	11.472	11.424	11.646
Pluimvee	1.863	1.471	1.527	1.457	1.416	1.442	1.500	1.561
Vleeskalveren	2.725	2.975	3.097	3.053	3.104	3.164	3.182	3.154
Overige staldieren	84	88	164	166	176	175	172	179
Totaal Nederland	71.529	69.285	72.172	71.433	71.208	73.154	74.090	75.978

Stikstofproductie (miljoen kg)	2002	2006	2010	2011	2012	2013	2014	2015*
Melk- en fokvee	281,8	254,1	262,5	253,2	244,3	257,8	273,7	282,6
Schape en geiten	16,2	12,4	11,8	11,0	11,1	11,5	11,6	11,8
Overige graasdieren ¹	33,2	29,5	26,9	24,5	22,9	21,6	21,6	21,1
Varkens	99,1	102,4	105,5	107,3	104,9	102,2	98,7	100,7
Pluimvee	60,3	57,7	64,5	62,3	58,2	60,6	60,1	62,6
Vleeskalveren	11,4	13,0	16,1	16,7	16,6	16,4	18,6	18,4
Overige staldieren	2,3	2,2	2,4	2,5	2,7	2,6	2,4	2,6
Totaal Nederland	504,3	471,3	489,7	477,5	460,7	472,7	486,7	499,8

Fosfaatproductie (miljoen kg)	2002	2006	2010	2011	2012	2013	2014	2015*
Melk- en fokvee	84,9	78,8	84,2	78,7	76,2	80,6	85,6	88,4
Schape en geiten	4,7	4,3	4,1	3,9	4,2	4,1	4,4	4,6
Overige graasdieren ¹	10,4	10,0	9,1	8,2	7,8	7,2	7,3	7,2
Varkens	39,7	42,8	45,5	43,7	39,2	39,6	38,8	39,6
Pluimvee	27,4	26,9	29,1	28,1	26,0	27,2	27,7	28,9
Vleeskalveren	4,4	5,2	5,6	5,9	5,7	5,4	6,4	6,3
Overige staldieren	1,4	1,2	1,3	1,3	1,4	1,5	1,4	1,4
Totaal Nederland	172,9	169,2	178,9	169,8	160,5	165,6	171,6	176,4

Tabel II: Nationale mestproductie (herberekening) in miljoenen kilogram mest, stikstof en fosfaat.

(Bron CBS; * voorlopige cijfers).

¹ Voor alle jaren inclusief paarden en pony's en vleesvee (exclusief vleeskalveren).

Wijziging mestproductie in relatie tot referentiejaar

In tabel III is de wijziging van de mestproductie in kilogrammen mest, stikstof en fosfaat weergegeven in relatie tot het referentiejaar 2002, waarbij rekening is gehouden met de herberekening.

Wijziging ten opzichte van 2002 (in %)

	2006	2012	2013	2014	2015*
Mestproductie	-3,1	-0,4	2,3	3,6	6,2
Stikstofuitscheiding	-6,5	-8,6	-6,3	-3,5	-0,9
Fosfaatuitscheiding	-2,1	-7,2	-4,2	-0,8	2,0

Tabel III: wijziging van de mestproductie (herberekening) in de jaren 2006 - 2015 in relatie tot het referentiejaar 2002. (Bron CBS; * voorlopige cijfers).

d. Excretiefactoren varkens en pluimvee

De excretiefactoren voor 2015 zijn nog niet bekend. Tabel IV geeft de definitieve factoren voor 2014. Deze zijn berekend door de Werkgroep Uniformering Mestcijfers (WUM)⁷, die achteraf zo goed mogelijk berekent wat de inhoud van het rantsoen is geweest en zodoende de mestproductie berekent.

Diercategorie	Mestproductie		Mineralenuitscheiding	
	Drijfmest	Vaste mest	Stikstof	Fosfaat
	kg/dier/jaar	kg/dier/jaar	kg N/dier/jaar	kg 2O5/dier/jaar
Varkens				
• vleesvarkens, 20 tot 50 kg en 50 kg en meer	1100		11,9	4,2
• opfokzeugen en -beren	1300		14,4	6,7
• gedekte zeugen, zeugen bij de biggen en overige fokzeugen ¹	5100		29,1	14,0
• opfokberen, 50 kg en meer	1300		14,4	6,7
• dekrijpe beren	3200		22,7	12,2
Kippen				
• vleeskuikens		10,9	0,44	0,15
• ouderdieren van vleesrassen, jonger dan 18 weken		8,2	0,38	0,20
• ouderdieren van vleesrassen, 18 weken en ouder		20,6	1,10	0,55
• leghennen, jonger dan 18 weken		7,6	0,35	0,17
• leghennen, 18 weken en ouder		18,9	0,75	0,40
Vleeseenden en kalkoenen				
• vleeseenden		70,0	0,72	0,45
• kalkoenen		45,0	1,69	0,90

Tabel IV: Mestproductie en mineralenuitscheidingsfactoren van varkens en pluimvee (Bron CBS; definitieve cijfers 2014).

¹Inclusief biggen.

⁷ De Werkgroep Uniformering Mestcijfers (WUM) is een structureel samenwerkingsverband bestaande uit vertegenwoordigers van het Ministerie van EZ, Planbureau voor de Leefomgeving (PBL), het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS), Praktijkonderzoek Veehouderij en het Landbouweconomisch Instituut (LEI). De WUM berekent elk jaar de mineralenexcretie per gemiddeld aanwezig dier. Op basis van gegevens van het Centraal Bureau voor de Statistiek, aangevuld met gegevens uit het Bedrijven Informatienet (BIN), worden door het CBS de landelijk gemiddelde en regionaal gemiddelde mestsamenstelling en mineralenproductie berekend. Dit is een jaarlijks terugkerende bezigheid. De resultaten van de berekeningen worden besproken en geaccordeerd in de werkgroep WUM.